

Capvespres
de foc i de grana

Anna Dodas i Noguer

Pròleg de Julià Guillamon

Edició de Caterina Riba i Ester Pou

Caligraf

**Capvespres
de foc i de grana**
Anna Dodas i Noguer

Edicions Cal·lígraf
Figueres, 2018

Primera edició —
novembre de 2018

Publicació

Edicions Cal·lígraf, SL
Monturiol, 2, 1r 1a
17600 Figueres
Tel. (0034) 615 261 764
www.edicionscalligraf.com
info@edicionscalligraf.com

**Disseny de la col·lecció
i maquetació**

Jaime Vicente

Imatge de coberta

Anna Dodas

Correcció

Joan Riba

Impressió

DC PLUS,
Serveis Editorials

ISBN

978-84-949199-6-1

Dipòsit legal

GI 1838-2018

La publicació d'aquesta obra
ha rebut el suport de la Institució
de les Lletres Catalanes

Amb el suport de
l'Ajuntament de Folgueroles

© **del text**

Hereus d'Anna Dodas i Noguer

© **del pròleg**

Julià Guillamon

© **de la introducció**

Caterina Riba i Ester Pou

© **de la imatge de coberta**

Hereus d'Anna Dodas i Noguer

© **d'aquesta edició**

Edicions Cal·lígraf, SL

*Queda rigorosament prohibida,
sense l'autorització per escrit
dels titulars del copyright,
la reproducció parcial o
total d'aquesta obra per
qualsevol mitjà o procediment,
incloent-hi la reprografia
i el tractament informàtic.
Les infraccions d'aquests
drets es troben sotmeses a les
sancions establertes a les lleis.*

Voldríem agrair a la família Dodas la seva bona predisposició i generositat, a Ramon Farrés el seu assessorament, i a Carme Rubio i Montse Canudes la seva col·laboració a l'hora d'ordenar i transcriure els escrits del fons familiar. També voldríem donar les gràcies a l'Ajuntament de Folgueroles per la seva implicació i el seu suport.

Taula

PRÒLEG	
<i>de Julià Guillamon</i>	11
INTRODUCCIÓ	
Tocar l'indicible amb la punta de les paraules	
<i>de Caterina Riba</i>	25
Anna Dodas, entre el foc i la paraula	
<i>d'Ester Pou</i>	35
SOBRE AQUESTA EDICIÓ	39
CAPVESPRES DE FOC I DE GRANA	41
La deessa de les flors	43
Les ciutats	61
La ciutat dels rajols	61
La ciutat del delta	71
La ciutat eterna	83
La ciutat conquerida de les cigonyes	89

Amor de cendra	97
Plena de mi	97
Obscur desig	105
Suite	115
Capvespres de foc i de grana	131
Bach	141
REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES	143

Pròleg

**Plomatges i flors,
o els nius combustibles,
o les pomes damunt del foc,
o la boira és meva**

Era una època d'anar cadascú a la seva. Vull dir que no parlàvem gaire a classe o si ens trobàvem al pati de Lletres o a la biblioteca. L'Anna tenia la llibertat dels estudiants de fora que fan vida en un pis, sense els pares. Jo era un noi més aviat absent. Va ser una sorpresa quan —ja havíem acabat la carrera— vam coincidir en una convocatòria especial de tesis de llicenciatura, la darrera que es va fer a Filologia Catalana a la Universitat de Barcelona: l'Anna volia fer la tesina de *Mites* de Jordi Sarsanedas, i jo, de *Les històries naturals* de Joan Perucho. Sarsanedas i Perucho havien estat amics als anys cinquanta. En una època de literatura realista i compromesa havien explorat altres maneres més lliures de narrar. També hi havia moltes diferències: els misteris de Perucho eren molt poc misteriosos, hi apareixien fantasmes, espectres, vampirs, molt ben dibuixats, amb una evidència escandalosa; mentre que el món de Sarsanedas no es pot dir que sigui un món fantàstic, però és molt misteriós, crea una at-

mosfera inquietant en què de cop es produeixen aparicions incomprensibles.

Jo no sabia que l'Anna escrivia i potser ella tampoc no va saber que escrivia jo, ja que no vaig publicar el primer llibre de creació fins el 1991. Havíem coincidit algun cop a la revista *Clot*, que es publicava a Vic, escrivint articles. Darrere una crosta de surrealisme i experimentalisme, els meus textos tenien molts elements realistes: eren el retrat de la vida d'un noi de vint anys; mentre que l'Anna havia agafat de *Mites* de Sarsanedas la densitat de l'ambient, els símbols, el joc d'oposicions entre el món interior i el món exterior. Ho sé del cert perquè tinc un exemplar de la seva tesina, *Una mitologia actual. «Mites» de Jordi Sarsanedas*. És l'exemplar que va donar a en Sarsanedas i duu una dedicatòria: «Amb agraïment per tota l'ajuda i, sobretot, amb agraïment per *Mites* / Anna Dodas / Febrer '86 / Sant Julià de Vilatorrada – Barcelona».

En el primer capítol, l'Anna analitza el «Mite en un jardí», el text que obre *Mites*, el llibre que Sarsanedas va escriure entre 1947 i 1949 i que es va publicar per primer cop el 1954. Hi ha un seguit d'elements que criden l'atenció de la lectura que en fa: la suspensió del temps, l'existència d'un món alternatiu que és un món capgirat, el joc entre llum i ombra, nit i dia, el fet que el conte és el relat d'una història d'iniciació que no arriba a culminar i, en un pla a primera vista més anecdòtic, la presència d'una dama preraphaelita en un context bucòlic. Són elements que remetent d'una manera molt clara al primer conte d'Anna Dodas d'aquest volum: *La deessa de les flors*.

Mig nimfa clàssica, mig verge pre-rafaèlica, cànvida i adolescent, en contacte amb la terra (descalça, flors al cap, seminua...) *com si en fos nascuda*. Això és perquè representa una parcel·la molt concreta del vast terreny de l'imaginari: és l'encarnació dels personatges de contes i rondalles populars. És la pastora de les cançons, la filla de la pastora *seduïda per un príncep encisador*, la filla gran d'Eva i els personatges dels contes de Nadal... En definitiva, de tot l'imaginari popular que troba l'expressió en les variades composicions folklòriques. En ser personificació de l'imaginari, té *naturalesa de mira'm i no em tocs*. Pertany i no pertany alhora al món real de debò: visible, fins i tot audible, però no tangible. Encarnació d'un món irreal, imaginat, continua essent quelcom eteri.

La dona-nena-Eva-deessa del conte d'Anna Dodas sorgeix directament d'aquesta lectura en detall del personatge de Sarsanedas. El text del seu assaig ens ajuda a entendre el personatge, sense rebaixar-ne el misteri. Dodas hi introdueix altres elements i aconsegueix un efecte fascinant: quan descriu la dona flotant com un espectre o quan, sense que el lector pugui trobar on es produeix el tall, la deessa de les flors passa de dona a nena. Al mateix temps, l'home que contempla l'aparició canvia completament de rol: ja no és l'home que passeja, és l'amo de la casa i del jardí. És un conte impressionant per a una noia que en el moment d'escriure'l tenia vint-i-tres o vint-i-quatre anys.

En aquestes històries també es deixa sentir la influència de Mercè Rodoreda, de *La meva Cristina i altres contes*, de *Viatges i flors* i, potser, de *La mort i la*

primavera, publicada per primer cop el març de 1986. El final de «La ciutat del delta», per exemple, té relació directa amb el final «La salamandra». Segurament hi ha altres lectures que no hi sé veure. Hi havia un gran afany de saber, la sensació que els autors que ens precedien immediatament no tenien les respostes que buscàvem i que havíem de trobar on poguéssim.

Per acabar la nota biogràfica, vam conèixer la gent de Llibres del Mall i hi vam establir relació: jo amb els editors Ramon Pinyol i Joan Tarrida, i l'Anna, amb Maria-Mercè Marçal, després que guanyés el premi Amadeu Oller per a poetes inèdits amb *Paisatge amb hivern* (1986). Si no hagués acabat tot de tan mala manera, els seus llibres de poemes haurien sortit a Llibres del Mall, que ens volien publicar els llibres de Sarsanedas i Perucho. El meu fins i tot va sortir anunciat. L'Anna va morir l'estiu del 1986 i Llibres del Mall va tancar les portes el 1987.

Llegint ara els seus contes, he trobat tot de coses que ens eren comunes. En primer lloc, la influència de les classes de Carles Miralles a la Facultat de Filologia i les seves reflexions sobre el mite, que són al darrere de «La ciutat eterna», el text sobre Orfeu i Eurídice (una Eurídice que no està gens convençuda de tornar a la vida terrenal darrere d'Orfeu: és ella que decideix que es queda). Els anys 1980 i 1981 Miralles va dedicar un curs inoblidable a parlar del mite de Narcís, través de Narcís va anar a parar a Orfeu, mitjançant els textos clàssics i la versió hipnotitzadora de Jean Cocteau, amb Jean Marais i María Casares. En aquell curs, Miralles va dedicar unes sessions a la VI elegia de Biervi-

lle, en què s'estableix el paral·lelisme entre l'ocell que creua el cel i el bus que es llança a les profunditats del riu per buscar la perla perfecta, dues imatges del poeta separades per la ratlla de l'horitzó, enganxades pel mig com els reis i les reines del pòquer. A «La ciutat del delta» hi ha un ressò d'aquesta idea de Riba i de la interpretació que en feia Miralles.

Va ser Miralles qui ens va parlar dels estudis sobre la imaginació de la matèria de Gaston Bachelard i qui ens va recomanar que ens en compréssim els llibres, publicats a la col·lecció «Breviarios» del Fondo de Cultura Económica. Eren uns llibres bastant més cars que els altres i recordo molt bé que Miralles va fer broma amb l'«Económica» del nom. Aquests llibres ens han acompanyat sempre més i són molt presents en els contes d'Anna Dodas. L'aigua: el riu tumultuós de *La deessa de les flors*, el rajolí enmig del desert de «La ciutat dels rajols» o les imatges fascinadores del delta, amb la ciutat invertida, ribiana, i la difuminació de l'espai, després de travessar els camps de carxoferes, quan es perd la separació entre cel i terra. Però també la *Psychanalyse du feu*, que era l'únic dels llibres de Bachelard editat a Espanya, a Alianza Editorial, i que és fonamental per entendre el començament meravellós de *Capvespres de foc i grana*, amb la imatge aparentment paradoxal i fascinadora de les pomes vermelles al costat del foc.

El que enamora d'aquests contes, escrits per una noia que feia molt poc que havia acabat els estudis, és la potència poètica amb la qual reinterpreta, recrea i reinventa. Sobretot, quan la imaginació és més lliure, per exemple, al començament de *Capvespres de foc i grana* o

en les maniobres d'aproximació cap al *no man's land* del delta. En aquest conte hi ha una frase que voldria destacar: «Llarguíssims braços de terra continuaven, estrets, mar endins i s'ajuntaven allà formant un joc circumdats per una franja fosca, i més llacs al darrere, i arena i mar, o llacs o camps negats...». El món impersonal cobra vida i el protagonista, amb les seves botes gruixudes, que són com un escafandre (i que també surten a «La ciutat dels rajols») s'hi endinsa cautelós. Els personatges entren en una dimensió que es regeix per unes normes diferents de les de la vida quotidiana. Aconsegueix un efecte semblant quan anul·la el temps cronològic i ens fa entrar en el temps mític, sobretot a *La deessa de les flors*, amb aquella imatge formidable de l'home que sent com la mà de la nena es fa gran dins la seva mà; i amb el desordre del temps: primer un seguit d'estius encallats, repetits, circulars, que finalment comencen a rodolar cap a la tardor i l'hivern, però aleshores, inesperadament, torna l'estiu, un estiu sec i desbaratador, que mata les plantes i aboleix el jardí. També impressiona la manera com aconsegueix crear l'efecte de suspensió, amb el joc de contraris: *el terra / despentinat, arbres que no creixen / escabellats*; mentre que la deessa té els cabells llargs i despentinats, és dinàmica i té poder sobre els elements estàtics del paisatge.

A *La deessa de les flors*, que és possiblement el millor text en prosa que va escriure, impressiona la cadència musical. Em sembla haver-li sentit explicar que estudiava guitarra clàssica. La conversa sobre Bach i Villalobos, del text final, fa una referència a aquest món. En *La deessa de les flors* juga amb la idea de la variació

musical per aconseguir aquest efecte de temps mític. Les pedretes a la falda, comptar pedretes: són imatges que apareixen quan la peça ja fa una estona que ha començat, per remarcar que la dona del somni o de l'aparició ara és una nena petita. Després tornen a sortir dos o tres cops, com les paraules-rima de les sextines que Joan Brossa havia posat de moda i que a classe apreníem en les versions medievals d'Arnaut Daniel. Les galletes, que de vegades fa la noia, que de vegades fa l'home, i que ell ensenya a fer a la nena. O el te, que la dona ofereix i que la nena petita no beu perquè encara no està acostumada al gust que té. El clavell de pastor, que cullen ara unes mans, ara unes altres, i que és l'ofrena més bella i delicada. Anna Dodas va creant una seqüència de repetició i novetat, que suspèn el temps i introdueix el lector en una altra dimensió de l'existència.

Hi ha un element que es repeteix en molts dels contes: les plomes i els ocells. El riure sarcàstic de l'aguirot que riu a *La deessa de les flors*, que es contraposa amb el brunzit de l'abella: «Jo desitjava que s'enlairés com la ploma més àgil un cant dolç que m'arribés petit». Les aus negres, fúnebres, del començament de «La ciutat dels rajols». Els ocells, com ombres blanques, de l'illa Foradada a «La ciutat del delta», elegantíssims, exòtics. Al començament de «La ciutat eterna»: «[...] damunt d'un núvol de dolços plomatges, s'anà veient ella, tota ella, en un nou món per explorar, sense curiositats ni presses». L'ocell que vola i l'ocell que observa, l'ocell que amenaça, l'ocell que ataca, que és com la reacció del món impersonal, del món inert, del món mític, contra el món dels homes, a «La ciutat conquerida de les cigonyes».

El juny de 1986 l'Ajuntament de Barcelona va organitzar a La Virreina una exposició de gravats de Max Ernst. Un dels més coneguts mostra dos homes amb vestit i corbata que corren per un port. L'un té cap d'ocell, i l'altre, d'un animal que sembla un ornitorrinc. Em va impressionar i jo també vaig escriure un collage: en un port, les aus del paradís atacaven els homes i els rebentaven la cara, amb una violència extrema; al final, la cara de cadascun dels homes ferits era un monstre de plomes, com un quadre d'Arcimboldi. Es va publicar a *La fàbrica de fred* (1991). M'ha impressionat veure que, més o menys per aquells mateixos dies, Anna Dodas va escriure «La ciutat conquerida de les cigonyes», en què els ocells ataquen la gent violentament. Les cigonyes són ocells que s'associen amb el naixement, els nens portats en un farcellet, penjant del bec. En el fons de tot aquest món mític hi havia un malestar, una insatisfacció i una crítica de la societat que ens envoltava i dels seus convencionalismes, que comprometien el que volíem ser.

«Finalment estirà les blanquíssimes ales i en un majestuós aleteig s'alçà pels aires, com si no pesés», descriu Anna Dodas una garsa imperial en un moment crucial de «La ciutat del delta». «El viatger es quedà mirant-se-la fins que es perdé al lluny, la blanca taca immaculada, la llum blanca que desapareixia sense moure's com en un somni.»

És un anhel i un dolor atenuat, que forma part del món de l'inert: no hi ha dramatisme ni un conflicte obert i sagnant.

Els darrers textos, que parlen de l'amor i de la música, expliciten aquest anhel d'absolut, la sortida del

cercle intemporal —que a *Capvespres de foc i de grana* és el món de la boira, el món de la nena oposat al món del pare—, cap a un espai més alt, la passió i la creació pura lluminoses, el foc que no crema.

També aquí hi ha un detall que remet a la lectura de *Mites* de Sarsanedas. *Amor de cendra* és un diàleg entre un jo que es troba a ell mateix, intens i íntim, com una pedra blanca, i el tu de l'amant. Aquest *tu* —com deia Anna Dodas de Sarsanedas— representa els *tots*. És una reconciliació amb el món a través de l'amant que li permet emplenar-se d'ella mateixa. A «Obscur desig» hi ha també una aspiració de puresa. En els textos d'Anna Dodas no hi ha mai brutícia o pecat. Per exemple, quan cap al final de *La deessa de les flors* sabem que la dona dels vestits balders i les flors al cap ha tingut amants. Arribem a sospitar que el narrador és només un més d'aquests amants del qual no arribarem a saber res, perquè no li sentim la veu. Doncs bé: ni aquesta revelació arriba a macar la puresa de la noia i del jardí, la naturalesa de les coses. Quan no hi ha fruites per collir, amb el cistellet la nena cull fulles seques, col·leccionen flors seques i les pengen per la casa. Quan a «Obscur desig» hi ha un moment de desesperació, el gir circular del temps mític ens retorna a la fertilitat del cos i a la tranquil·litat de l'amor lent; a l'acompliment de l'amor, com un repòs final, un cop assolida l'última esperança. Així fins a arribar a l'aparició del Déu de l'amor a «Suite», que culmina *Amor de cendra* com un cim recobert de llum polar, el zèfir de la Càbala: l'amant-artista la protegeix com una presència sobrenatural i la fa accedir al món dels déus, que és el món de l'amor i de la música.

«[...] i els seus ulls de maragda em recorren anhelants el cos mentre embogeixo esfereïda de por i de desig sobre un fons tranquil, un cel calmat, indiferent a mi, al meu dolor, a la meva mort terrible», va escriure Anna Dodas a «Obscur desig».

El mes de setembre de 1986 érem a la rambla de Catalunya amb l'editor Joan Tarrida. Ens havíem vist tots, la colla del Mall, l'Anna i jo, abans de l'estiu en el lliurament del premi Amadeu Oller, aquell dia que es va produir la connexió elèctrica entre Maria-Mercè Marçal i Anna Dodas. L'Anna no havia tornat del viatge. Feia molts dies que hauria hagut de ser amb nosaltres, però ningú no en sabia res des de feia setmanes. Havia anat de vacances a Sardenya amb una altra noia del nostre curs, la Gemma Argemí. Pocs dies després, les van trobar mortes a prop de Montpeller. Va ser una injustícia terrible i una gran patacada.

Quan llegeixes *El volcà*, el llibre sobre *Mites* de Sarsanedas i ara aquests contes, hi veus un talent immens que en aquell moment, discreta i riallera com era l'Anna, a penes s'arribava a endevinar. Són uns textos madurs, sense cap de les vacil·lacions de l'escriptor que comença, d'algú que potser no sap ben bé què vol dir —i d'aquesta ambigüitat en surt el tema central del que escriu—, però que sap molt bé què vol fer. Una literatura que no naixia del trauma o del plany, una literatura entesa con una forma d'elevació, construïda com una obra d'art.

JULIÀ GUILLAMON

Introducció

Tocar l'indicible amb la punta de les paraules

Anna Dodas compta amb un cert reconeixement com a poeta pels reculls *Paisatge amb hivern* i *El volcà*, però la seva faceta de narradora ha passat molt desapercebuda. La seva poesia completa (els dos poemaris esmentats i alguns poemes solts) es va reeditar l'any 2015 a l'editorial La Busca, però l'obra en prosa ha estat fins avui de difícil accés. Les compiladores d'aquest volum, Ester Pou i jo mateixa, vam encomanar-nos la tasca de llegir tots els textos que ens llegà Anna Dodas i de publicar-ne una selecció. Una bona part d'aquests textos estaven escrits a mà o mecanografiats, alguns incomplets; d'altres havien aparegut en revistes feia dècades. La família Dodas ja feia anys que havia emprès la tasca d'anar endreçant i passant a l'ordinador tots els documents de què disposava, fet que va facilitar-nos la tasca. Més de trenta anys després de la mort de l'autora, el llibre que teniu a les mans reuneix per primera vegada deu relats que fins ara s'havien publicat de manera esparxa o havien restat inèdits.

Recordo molt bé la primera vegada que vaig llegir Anna Dodas. Jo estava redactant la tesi sobre l'escriptora Maria-Mercè Marçal i hi vaig arribar casualment, a través d'un text que Marçal escrigué per a la presentació del poemari pòstum *El volcà*. Marçal hi comentava alguns versos. Ni tan sols eren poemes sencers, però em van causar una impressió intensíssima. Qui era aquella escriptora que no havia sentit anomenar mai? L'endemà vaig aconseguir el volum en qüestió a la Biblioteca de Catalunya —en aquell moment descatalogat— i el vaig llegir de cap a cap, sota els imponents arcs ogivals. Em va traspalsar profundament i vaig voler saber-ne més coses. Llavors vaig descobrir que havia mort assassinada a l'edat de vint-i-tres anys i que el crim no s'havia resolt mai. Em va semblar injustificable que aquella veu excepcional hagués estat silenciada dues vegades (físicament i literàriament) i vaig proposar-me fer el que estigués a les meves mans per tal de donar-la a conèixer.

Vaig incloure un capítol a la tesi en què comparava la figura del pare en l'obra de Marçal, de Dodas i de Plath, i més endavant vaig traduir, amb Max Hidalgo, la seva obra poètica al castellà. Vam presentar la traducció a l'editorial Sabina, que en va publicar una antologia bilingüe a la col·lecció «Mínima». La família Dodas, amb qui estava en contacte des de la defensa de la meva tesi, m'havia convidat diverses vegades a remenar els escrits en prosa de l'Anna, entre els quals n'hi havia d'inèdits, i vaig proposar a l'Ester Pou, que havia publicat un article sobre Dodas i que començava llavors a treballar en l'edició d'una traducció de la

seva poesia a l'anglès, d'endinsar-nos en aquesta aventura plegades.

La prosa de Dodas és extremament subtil, com feta d'un teixit prim i delicat. Les seves narracions despleguen tota mena de textures, flaires i colors en una gradació infinita dins un joc d'intensitats i ritmes diversos. Les seves paraules ens gombolden. L'atmosfera ens embolcalla. Tanmateix, la plaent riquesa sensorial és indefectiblement interrompuda per alguna dissonància pertorbadora. Ara i adés, l'obra de Dodas ens fa sentir les agullonades del dolor existencial.

El primer dels relats d'aquest recull és *La deessa de les flors*, una narració que explora el magnetisme que exerceix tot el que se'ns escapoleix i no podem posseir, i les limitacions del llenguatge per capturar i representar. La deessa de les flors és un personatge sorgit de *La primavera* de Botticelli, que continua surant ingràvid i misteriós dins el relat de Dodas. El jardí, on el temps es troba suspès com la pròpia protagonista, és un espai irreal, de fabulació. La deessa de les flors és etèria com la noia de la túnica que passeja pel jardí de *Mites*, de Jordi Sarsanedas —a qui la poeta va dedicar la tesina—, i personifica l'ideal de la bellesa i de l'art.

El narrador s'hi acosta, però ella és intangible per naturalesa i s'acaba fent fonedissa. Es troba en un espai situat «entre»: es tracta d'un personatge entre la infància i l'edat adulta que escapa al binarisme vida/mort i que sembla que pobla l'entreson. És una noia que no parla, sinó que taral·leja i que provoca un efecte hipnòtic tant en el narrador, que es deixa arrossegar per

ella, com en el lector, que queda atrapat en enigmàtiques oracions encadenades.

No deia res. Mai no deia res. M'agafava de la mà amb la seva mà tendra i amb olor de rosa fresca i se m'enduïa sense fer soroll pel jardí adormit. I m'asseïa i em donava roses i me n'omplia les butxaques i me les posava pel cabell i quan jo també n'estava ple buidava el cistell i escampava les que li quedaven per la seva falda i les mirava amb les galtes plenes de tint roig.

En aquest text trobem ecos de la cançó *Suzanne* de Leonard Cohen, que Anna Dodas havia escoltat tant. Cohen hi presenta un univers oníric i una relació ambigua en què Suzanne, captivadora, condueix la veu poètica al riu —«Now Suzanne takes your hand / and she leads you to the river»—, li ofereix taronges i deixa que les aigües responguin per ella. També hi és perceptible la petja de Mercè Rodoreda, una autora que ella coneixia i admirava. En primer lloc, per un estil que sota una aparent ingenuïtat deixa entreveure un gran desassossec soterrat (una fissura perceptible en els monòlegs de la Colometa o la Ramona, per exemple). D'altra banda, sobre *La deessa de les flors* plana l'espectre de Maria, de *Mirall trencat*, els jardins d'*Aloma* o de *Jardí vora el mar*, les roses devorades d'«El gelat rosa» de *Vint-i-dos contes* i les flors fantàstiques, al·legoria de les passions humanes, de «Flors de debò» de *Viatges i flors*.

El jardí de *La deessa de les flors* és pintat com si es tractés d'un quadre —hi ha diverses referències a «pinzellades»— en què tots els detalls es representen minucio-

sament amb un colorit variat i lluminós. El fet que totes les petites particularitats prenguin tant de relleu fa que la composició ja no estigui organitzada jeràrquicament, i ens obliga a parar atenció en elements que altrament haurien passat per alt per insignificants. I és que Dodas sempre basteix els relats a partir de les petites coses.

El conjunt de relats següent porta per títol *Les ciutats* i el configuren quatre narracions que també evocuen ambients inquietants presentats com una mena de somieig. Els espais descrits defugen el real de maneres ben diverses. Probablement, «La ciutat dels rajols», en què apareixen palaus i minarets, serps esmunyedisses i dones sensuais amb braçalets que dringuen, va ser inspirada per un autor que Dodas llegia amb avidesa, el francès Gérard de Nerval, seduït per l'exotisme de l'Orient i per la poètica de les ruïnes. Dodas escriu:

Vaig passejar durant hores pels tortuosos viaranys plens de pedres caigudes, de fortificacions que en aclofar-se havien barrat el pas. Milions de sargantanes corrien pels rocs. L'embruix pesava sobre cada casa de sostre rodó caigut, sobre cada torrassa plena de nius d'aus fúnebres, sobre cada carrer tou i ple de runes.

L'escriptora reprèn tots els elements d'una visió idealitzada, d'un relat mític forjat dins la imaginació col·lectiva. Tal com explica el crític i teòric Edward Said, l'Orient és un producte europeu. És fruit de la producció intel·lectual, artística i literària d'un determinat període, que construeix una realitat paral·lela, estable i acceptada per un gran col·lectiu. «La ciutat dels rajols»

presenta l'ensorrament d'aquesta representació, que, paradoxalment, és demolida des del llenguatge que li havia donat vida.

«La ciutat del delta» introdueix elements surrealistes —un altre moviment que també havia interessat Dodas i que estableix una peculiar relació amb el real. El protagonista, un viatger solitari, descobreix amb estupor una ciutat cap per avall, una població que se sosté per les antenes i els terrats:

El viatger, meravellat, es fregà els ulls i tornà a mirar a l'horitzó: la ciutat capgirada continuava allà, amb un cel gris per sobre i per sota. I, malgrat tot, era damunt de la terra. No era un reflex. Darrere seu podia veure molt bé la línia d'aigua i la de l'horitzó. Mirà el cel, com per buscar-hi una ciutat enfilada als núvols. Només grisor i gavines. I, del revés, una ciutat, com en una eterna fantasia.

A partir d'aquest moment, que funciona com a punt d'inflexió, el protagonista perd la capacitat de sorprendre's i es lliura a un paratge que pren vida, a una natura que captiva i atrapa, i que acabarà xuclant-lo fora del temps, empenyent-lo dins la immobilitat circular del cicle natural.

El tercer relat d'aquesta secció, «La ciutat eterna», ens transporta mitjançant el cèlebre mite d'Orfeu i Eurídice al regne dels morts, en què vaguen exànimes figures fantasmagòriques:

Llavors s'adonà dels altres, de les figures de fum que es passejaven sense gairebé tocar a terra, sense bleixar ni

fer soroll, tothom absort, en perpètua descoberta, en perpetu solitari vagareig. A les ribes del llac glaçat els fantasmes errants. Per allà on mirés veia les lentes figures estilitzades lliscant fora temps pels desolats paisatges de blanca llum.

La mort és, tal vegada, el més real i el més quimèric alhora de tot el que governa les nostres existències. Estem condicionats per la nostra naturalesa de mortals i pel fet de ser-ne conscients, però el que ens espera un cop creuat el llindar és un misteri insondable, difícil d'articular.

La mort és un motiu que retorna en la quarta narració, «La ciutat conquerida de les cigonyes», en què, tal com ocorre en la novel·la *The Birds* de Daphne du Maurier —i en la versió cinematogràfica que en féu Hitchcock—, les aus s'acarnissen contra la població. No és en va que Dodas tria les cigonyes, traginadores llegendàries de nadons, i les transforma en despietades portadores de mort. El cicle es connecta de nou. L'autora ofereix un espectacle apocalíptic, en què, davant la indefensió més absoluta, els humans han perdut el control. Hi ha una certa complaença en la descripció asèptica de la brutalitat i en la recreació dels detalls més macabres:

Un guàrdia urbà, al mig de l'asfalt, començà a gesticular. La gent s'empenyia. La cigonya, però, arribà recta i llançada com un projectil i esclafà el bec poderosíssim contra el front del guàrdia: la cara de l'home es va contraure horriblement, de l'esvoranc del front en sortí un raig de

sang i una substància blanca i densa, borbolejant, i amb una ganyota caigué mort, damunt l'asfalt.

Si a «La ciutat del delta» invertia una realitat coneguda, en aquesta narració la fantasia es corromp i desemboca en el terror del quotidià.

A continuació hi trobem la trilogia reunida a *Amor de cendra*, el bloc més experimental del recull, format per «Plena de mi», «Obscur desig» i «Suite». El fil narratiu s'esfilagarsa i es desdibuixa abandonant-nos enmig d'una desconcertant amalgama d'impressions diverses. L'escriptura de Dodas es transforma en una respiració que avança com una onada. S'aixeca pausadament, es trenca i ens amara. És una prosa encarnada i voluptuosa en què la veu literària s'exposa en tota la seva vulnerabilitat. A voltes acaricia i condueix al clímax amorós i a voltes fibla dolorosament. Ferida i plaer s'encalquen i se sobreposen. Dodas ens brinda un desbordament de sensacions d'una intensitat difícil d'ingerir. La magnitud del sofriment i la solitud abismal que s'hi expressen resulten trasbalsadores:

I ploro i em rebel·lo i la meva revolta mor contra la roca, en un dolor punxegut i sagnant, en un crit malaltís que reconec com a meu, i en un nou atac estirada per terra mossegant l'arena i els punys, i els ulls volent-me fugir de mi, i picant de peus i arronsant-me histèrica, en un altre crit agut, agut, que m'esquinça el coll i la boca i el cap, que em retruny dolorosament, i em rebolco i ompló de sang i m'estripo la cara contra un món àrid i cru-el, terriblement solitari.

Dodas escodrinya de manera obsessiva cadascun dels elements, distingint-hi sempre quelcom de més: «el ròdol clar, arremolinat, tebi, fèrtil», «el meu cos renovat, descobert, esclatant». L'autora repeteix deliberadament estructures i paraules que es renoven en cada ocurrència i que despleguen nous significats. Per a Dodas, les paraules no s'esgoten per més que les repetim: «Potser el mar. Sí, el mar. El mar, el mar».

Tot seguit trobem la narració que dóna títol al volum, *Capvespres de foc i de grana*, que explora un dels aspectes més singulars de la narrativa de Dodas: la mirada. Aquesta obstinació per la manera de copsar les coses és alhora una reflexió sobre l'acte d'escriure, atès que tot projecte literari és la concreció d'una mirada particular sobre el món. I la prosa de Dodas observa amb una insistència lacerant que persevera confins enllà, sense treva. A *Capvespres de foc i de grana*, Dodas se centra en elements senzills que l'envolten en el seu dia a dia —la poma, la mel, la boira—, que la veu literària observava incansablement amb el propòsit d'aprehendre'n els secrets més pregons. La veu narrativa cerca la transcendència a través del més proper i aparentment prosaic, i s'estira fins al límit de les seves possibilitats per tocar l'indicible amb la punta de les paraules:

També m'agradava mirar-les, les pomes. Anava al rebost i n'agafava tres i les posava a davant meu i me les mirava molta estona. M'agradaven les vermelles, només. Per a mi, les pomes són vermelles i de cap més color. Les fregava i fregava, estona i estona fins que eren lluent i lliques com un vidre. Llavors era quan les posava davant del

foc i les mirava: veia les flames en la poma com en un mirall vermell.

L'autora avança en aquest text en cercles concèntrics que s'enfonsen més i més en les veritats profundes. Es tracta d'un relat narrat en forma de fuga musical, una estructura que recull la seva mirada persistent, que mira i remira meravellant-se i descobrint coses en cada esguard.

Anna Dodas, a més d'escriptora també era música, i l'últim text que incloem en aquesta compilació és un comentari, breu però intens, dedicat a Johann Sebastian Bach, una de les seves influències més perceptibles, a qui atribuïa una dimensió quasi divina. Referint-se al compositor alemany, n'escrivia això: «Sembla encara que estiguis transportat en l'aire de les altes voltes massisses d'un temple luterà, auster i veritable, profund».

En els relats d'aquest llibre, Dodas explora els límits del llenguatge i en qüestiona la representabilitat. La seva obra és un intent d'apropar-se a l'inefable i palpar amb els mots els replecs més recòndits. L'autora cerca de manera incessant i tot ho escorcolla en un procés no exempt de dolor. La prosa d'Anna Dodas és bella i terrible alhora. Escruixidora.

CATERINA RIBA

**Anna Dodas,
entre el foc i la paraula**

No acceptar el silenci de la seva escriptura més enllà del silenci que ja deixà la mort atroç de l'autora. El desig de desvelar, encara més, qui fou Anna Dodas, capaç d'agafar la ploma per escriure uns versos que esborronen, però que alhora són captivadors. La tossuda voluntat de continuar llegint la seva obra, també la de la veu narrada. D'escampar el llegat massa escàs que deixà, injustament segat per l'escomesa d'una mort prematura.

L'impuls de reunir una part de l'obra narrativa d'Anna Dodas respon, ben mirat, a les raons que acabem d'exposar. Amb la reedició d'*El volcà* l'any 2015, per fi l'accés a l'obra poètica completa de la folguerolencia va deixar de ser una comesa llarga i feixuga, i, sobretot, una frustració per al lector. Es va rompre el glaç de tant de silenci immerescut. Així, doncs, mantenir a l'ombra per més temps els seus textos escrits en prosa, alguns —fins ara encara inèdits—, desats en un calaix i coberts de pols, i d'altres, lliurats a la fortuna de publica-

cions esparses —que permeten ben poc una lectura entretexida i conciliadora entre els relats—, seria un acte d'irreverència envers l'autora. I d'incomprensible desconsideració envers la nostra tradició literària.

A recer d'aquest volum recopilador, els textos en prosa, fins avui pràcticament invisibles, ocultats sota vel·ls de més silenci, recobren valor. Textos d'esmoreïda llum, somorts en els marges entre la despreocupació i l'oblit, desposseïts de fidels i probables nous lectors, que restaran exposats a la llum de qui els llegeixi per donar-los vida. A més, el gruix de l'obra de Dodas reunida aquí, permetrà, pel cap baix, fer-ne una doble lectura. Ja sia llegint un relat després d'un altre, sigui llegint de manera aïllada, però establint inevitables vincles entre ells. O bé permetrà confrontar la veu narrativa —profusament desconeguda però ben fondata i aguda—, amb la veu poètica —més pròxima, incisiva i escorcolladora. Llegir per acarar les dues veus i perquè es fusionin, al capdavant, perquè estableixin jocs d'ombres i miralls.

El foc, però més, encara, la sang, el roig i les flames. La boira, el silenci i els sorolls apaivagats, la mort, la natura, el món misteriós de la nit, el record i el pare, la mar, l'impuls transgressor, el secret de les petites coses, els clarobscurs o el dolor i l'espai de la solitud. Els mateixos motius que van i vénen i que circulen de l'espai poètic als escrits en prosa, o viceversa. Mentre es llegeixen les narracions, es té la sensació d'estar caminant per senders ja transitats abans, enmig d'un somigeig i un persistent rum-rum. De sentir cantussejar una veu sensorial i melodiosa que esdevé paraula i record

irremeiable. Tant és així, que sembla com si els versos: «Cremen endins endins / les llars enceses», que continuen més avall amb: «és el foc/ les flames blanques», o els que diuen: «els arbres rabiosos/ de vermell/ de groc/ de grana», fossin rescatats de la narració *Capvespres de foc i de grana*. Com si l'escriptora hagués furgat en aquest text —escrit cap als dinou anys—, mentre treballava en l'escriptura dels poemes d'hivern, qui sap si per trobar-hi un respir o l'alè d'una veu narrativa inspiradora. En aquesta narració, també des de la intimitat de l'espai familiar, és inevitable sentir que els versos anteriors hi són evocats. Hi llegim: «Els dies de la boira, la llar era encesa tot el dia [...]»; i més endavant: «El foc crema, nit i dia, i m'agrada mirar-ne les flames»; o, encara: «Ara una flama grana, ara groga, ara blava».

De fet, *Capvespres de foc i de grana*, que dóna títol a aquest llibre, fou la primera narració de l'autora que va obtenir un reconeixement literari: el Premi de Narrativa de l'Ajuntament de Vic l'any 1981. A banda de ser un text de maduresa de l'obra en prosa de Dodas —com pensem que ho són també la resta de textos que hem seleccionat—, amalgama molts dels mots fets símbol, i, sobretot, el mot *foc*, que reconeixem com a element de l'imaginari simbòlic de l'autora i l'hi associem immediatament. Val a dir, però, que els motius i els símbols que trobem en els poemes escrits posteriorment, també es poden resseguir en altres narracions. En algunes, hi podem sentir el batec fred d'un vers desolador de *Paisatge amb hivern*, narrat amb un lirisme igualment escruixidor. En d'altres, hi ressonen paraules nues d'*El volcà*. Fins i tot podem sentir-hi el fil de

la seva veu lírica, a voltes gemegosa i insegura, a voltes rebel, i la fúria que s'alça contra la impotència davant del destí.

Anna Dodas és una narradora de silencis. Amb paraules escriu el silenci. «Escriure és defensar la soledat en què s'està», deia María Zambrano. I Dodas defensà a cor què vols la soledat. Tota la seva obra escrita és solitària i feta de silencis. Això no vol dir que resti incommunicable. I encara menys, ara. Tanmateix, qui llegeixi l'aplec de narracions que teniu a les mans, participarà de la solitud i el silenci dels textos i de l'autora que els va crear. Llegiu-los perquè la força imaginativa que hi batega no *mori* «cada matí i cada tarda, cada nit», i es mantingui viva entre el foc i la paraula.

ESTER POU

Sobre aquesta edició

Aquesta edició recupera alguns relats de l'autora que ja havien estat publicats. D'una banda, *Capvespres de foc i de grana*, publicat l'any 1982 (Premi de Narrativa de l'Ajuntament de Vic de l'any 1981) i *Les ciutats*, publicat l'any 1991, tots dos a la revista *Ausa*; i de l'altra, *La deessa de les flors* (accèssit en el premi Ajuntament de Calldetenes), publicat l'any 1982 a la revista *Clot*. *Les ciutats* havia de ser una obra que reunís diversos escrits, dels quals *Ausa* en va publicat tres: «La ciutat dels rajols», «La ciutat del delta» i «La ciutat eterna»; en aquesta compilació hi hem afegit un quart text inèdit: «La ciutat conquerida de les cigonyes».

Aquest llibre també inclou tres relats inèdits més, «Plena de mi», «Obscur desig» i «Suite», que Dodas escrigué a l'edat de dinou anys i que aplegà amb el títol *Amor de cendra*. L'autora els havia picat a màquina i els havia enquadernat, i quan va morir eren a les mans d'un amic i lector còmplice, versat en música, perquè li'n donés l'opinió.

En darrer lloc, atesa la seva intensa relació amb la música, ens ha semblat pertinent d'incorporar en aquest volum una breu reflexió sobre Bach, que la família havia trobat escrita a mà entre els seus papers.

Al marge de les narracions que presentem en aquest volum, també es conserven alguns poemes inèdits i alguns escrits d'adolescència, i una novel·la inconclusa que havia de tenir com a títol *Esbossos per a un Rèquiem*, però considerem que la selecció que us presentem ofereix la seva producció més madura.

Malauradament, la prometedora trajectòria de Dodas va quedar truncada a causa del seu funest assassinat mentre viatjava amb una amiga pel sud de França. La seva veu literària, subtil, exquisida i colpidora, d'una personalitat indiscutible, tot just despuntava. La publicació d'un volum amb la narrativa de Dodas era una assignatura pendent i necessària per tal de posar a l'abast del públic general una obra injustament desconeguda.

Capvespres
de foc i de grana

La deessa de les flors

Ella tenia una casa i duia roses al vestit, a la falda, al cabell. Em donava te i galetes i llepàvem anissos de color rosat. Hi havia arbres petits i arbres més grossos i heura i rosers i margarides a l'estiu, i gallarets i tulipes i roses de bosc de color vermell que ella es posava al cabell i a la falda quan s'asseia a terra, al meu costat. Era un jardí ple d'herbeis i romegueres i fullam. Era un jardí molt clar que envoltava la casa fosca i mig enrunada. I l'herba creixia allà on volia, com si el terra estigués despen-tinat, i a l'estiu s'assecava perquè ningú no la regava i no plovia. Els arbres no acabaven de créixer i també estaven escabellats. Tot, tot el jardí era sempre com després d'una ventada que ho hagués esbullat tot i després regnés una gran calma, tot ben quiet, sense ni un bri d'aire. I del silenci més profund en sorgia ella, com una deessa de cabells llargs i arrissats, amb taques vermelles que eren roselles enmig dels llarguíssims rínxols que queien com onades dolces i adormides coll avall. Ella, que caminava a poc a poc, movent tot el cos, cobert per un

prim vestit massa ample ben blanc i ple de flors vermelles. Caminava a poc a poc i no arribava mai a mi. Com si surés, com si estigués caminant damunt d'un mar tranquil, i venia, pausada, mirant-me amb una mirada daurada i profunda, que no sabia mai què volia dir. Estava contenta que hi anés, ho estava, i jo també d'anarhi. I ella s'acostava, i s'acostava, alta, altiva. S'acostava surant i no arribava mai i jo no sabia què faria quan estariem junts i sempre feia el mateix.

No deia res. Mai no deia res. M'agafava de la mà amb la seva mà tendra i amb olor de rosa fresca i se m'endua sense fer soroll pel jardí adormit. I m'asseia i em donava roses i me n'omplia les butxaques i me les posava al cabell i quan jo també n'estava ple buidava el cistell i escampava les que li quedaven per la seva falda i les mirava amb les galtes plenes de tint roig. No deia mai res però jo sabia que estava contenta, que li agradava que hi hagués anat, i a mi m'agradava haver fet el camí estret ple de sol i pols per arribar al seu jardí, on m'esperava ella amb el seu cistell de roses o margarides o violes blaves o blanques o clavells de pastor, que eren pinzellades en el seu cabell i en el seu vestit i en el seu somriure, sempre tan callat.

Sentiem el passar ample del riu gran pel costat de la casa i després ens aixecàvem i ella s'agafava les puntes de la faldilla i abocàvem les flors al riu, que s'estenia impertorbable però calmós, enllà. El riu s'endua parsimoniosament les taques de pintura, avui vermelles, demà blaves, ahir liles. I les miràvem sense dir res mentre s'allunyaven adormides i somnioses I ella somreia tristament i quedava allà, tan alta i àgil, plena de pinzellades

que li omplien els ulls d'un blau verd intens. Li resseguia amb la mirada les dolces sinuositats claroscures el seu cos, se'm feia desitjable, més desitjable potser que quan la veia venir esvelta, que quan seia amb flors a la falda, que quan m'agafava la mà, que quan caminàvem sense sorolls.

Ella es quedava a la ribera i els joncs dormien i ella s'amarava de quietud i jo la mirava i li acariciava de lluny la línia suau de les cames que pujava tranquil·lament i s'amagava sota unes faldilles que se li adherien insinuants a unes corbes càlides i m'omplia els recers del cap de bullents imatges d'estius passats i capvespres com el d'ara, a la ribera del riu gran i ample, com ampla i acollidora era ella, que no reia ni parlava.

Era dolçament silenciosa i m'oferia bols plens de te i tisanes aromàtiques i duia galetes fetes per ella i treia d'entre els coixins un pot d'anissos roses que menjàvem calladament mirant-nos. I la llum, la poca llum, s'havia anat fonent a la finestra. I els seus ulls eren ara grisos i s'aixecava sense fer soroll i encenia un llumet a l'altre racó de l'estança. I llepàvem anissos roses que es tornaven rosats i es tornaven blancs i ens els miràvem. I els coixins eren plens de flors marcides i la casa fosca tenia un agradable perfum dolcíssim d'herbes i flors estranyes. I descobria flors premsades en els plats i a terra i a les pintures clares que li regalaven i ella em mirava.

I pujàvem les escales i arribàvem als coixins de dalt i ella estenia els cabells de flors en la més callada tenebra i jo li observava el seu cos com una flor desclosa i blanca en els coixins. I el matí estenia anissos ro-

sats per la cambra i a ella se li marcien les poques flors que li quedaven impregnant d'aromes suaus la llarga cabellera de la meva amiga blanca. I el riu, més enllà de la finestra sense vidre, encara duia branques i flors, lentament avall.

Ella dormia calladament i jo me n'anava.

La podia sentir cantar molt fluixet, comptant pedretes. S'asseia i la faldilla se li arremolinava al voltant. Els cabells rossos i suaus li acariciaven la cara i li reposaven a les espatlles. S'asseia amb les cames estirades i es posava pedretes a la falda i les comptava i mentre feia això cantava molt fluixet. Era com un remoreig, una dolça melodia, i anava taral·larejant com somniosa fugia així d'allà on era i anava a un món on tot era molt més dolç i tranquil. I jo l'escoltava i sentia que em curullava una dolça melangia: lalarà, lalarà, lairalà, lelo là, liolààà laiala. I ella, de vegades, somreia i la mirada se li emboirava i, tan petita, semblava del tot absent i les pedretes li queien de la mà i li havien embrutat el vestit massa rígid per al seu cos flexible i tendre i suau. I les eles s'arrossegaven lànguidament i m'arribaven unides i la cançó se m'endua a viaranys càlids i a capvespres d'estiu, gronxant-me tendrament, i els ulls se'm negaven.

I mai no parlava, només cantava, lairalà, lalà laialà, tan fluixet que no es sentia, només ella podia escoltar-se la seva callada cançó de dintre estant. I els llargs vespres d'estiu s'omplien amb la seva cançó monòtona i suau. I les llargues i silencioses negres nits s'omplien

amb la imatge d'ella i la seva cançó era un dolç encantament que em subjugava i em perseguia quieta a dintre el meu cap. Lailà, lailero là, lailaralà, lerolerolerol-la, liolà. I la sentia com un brunzit constant i em recordava flors, vermelles, blanques, liles, i calmes, i rius amples. I flors. I els llargs dies d'estiu entonaven sovint una melodia bitonal, i la senzillesa del cant sortia tranquil·lament de qualsevol racó, de qualsevol cantonada, de qualsevol calaix, i es passejava i ho presidia tot, tan calmament: lalà, lailorà, liola, larà.

I li veia els cabells rossos, daurats, brillants, tan suaus com una dolça cortina de seda. I uns ulls de color de mel plens d'estels. I ella seia sota un arbre i recollia pedretes, lailà, i hi jugava sense fixar-s'hi massa, liolà, i se les passava d'una mà a l'altra, lerola, i després a la falda, lalaralà, sempre mirant més lluny, lailà. Tan petita, la mirava, i ella no em veia, ella no veia res ni parlava, liolerolà. I ella duia un vestit estret i les flors eren lluny i jo les volia veure en el seu cabell i en el seu vestit ample i espaiós. I a les nits me la imaginava venint a poc a poc, saltant tan lentament que els cabells mai no se li acabaven de posar a les espatlles. I la veia amb els ulls de mel mirant més enllà i parlant un enigmàtic llenguatge. I li veia, al seu vestit de papallona, taques grogues, blanques, vermelles. I ella era menuda i venia a poc a poc i collia flors i les posava en un cistellet i mirava com el riu les transportava. I jo li posava uns mitjons escarlata i un vestit ben blanc i una cinta al cap vermella i ella tenia la pell suau i tendrament humida i li passava la polpa del dit i la ratlla prenia colors un pèl més intensos. Tenia una pell emmorenida i una

esquena petita i un ventrell a les cames que li repassava quan li posava els mitjons i era la pela d'un préssec madur i ella era encara tendra.

Les nits, les llargues nits d'estiu, només s'acabaven quan el sol entrava per la reixa de la persiana i em ratllava la cara i destruïa i bandejava totes les silencioses imatges que m'envoltaven i em tocaven i fregaven gairebé imperceptiblement la cara i les mans. I jo no gosava moure'm per no foragitar-les i la nena em mirava, a la matinada, suplicant. Però el sol d'estiu entrava barroer i no s'adonava de res. I la imatge de la meua nena esdevenia més i més transparent i desapareixia a poc a poc, fent-se cada vegada més petita i més indescribable de la boira que la cobria i engolia les imatges del seu voltant. Desapareixien darrere una cortina de fum i la nena anava perdent-se cap a un horitzó imprecís. I només quedava el seu cant i la remor suau persistia com fent-se eco de la incertitud que ho omplia tot. El cant petit s'aguantava poruc i ja no el percebia tan clar i prim, que començava a ser boirós també.

I al final desapareixia també el cant i el neguit m'omplia i m'adormia suat i despentinat i somniava que em lligaven i veia una casa que s'aterrava i tot ben buit, llargs passadissos buits, i escales i jardins abandonats. I se m'encongia el cor i em despertava bruscament més suat i despentinat encara. I em tornava a adormir i somniava rius que bramaven i engolien flors, i herbes i pedres petites, i jo quedava assegut de cop al llit quan sentia un crit i un aligot reia sarcàsticament, un riure de boig, i no hi havia ningú, amarat de suor i la roba feta un garbuix en un motxoc a terra. I el sol, bur-

leta, em mirava de dalt estant, suficient. I cremava tot el dia d'una manera horrorosa i ell era cruel, i ho sabia i li agradava ser-ho.

Tancava persianes i cortines i ho deixava tot en una penombra silenciosa. Només així retrobava la pau, lailera, lerolai, lorilo, liolà. I si sortia a fora tot era diferent i el sol xisclava i ho rostia tot. I hi havia sorolls, sorolls, sorolls; espetecs, i un gran brogit que anava en augment i disminuïa i després tornava a venir i a marxar rabent. I enlloc no hi havia melodies, que tot estava presidit per una fressa incontrolable, insadollable. I el meu cervell embogia impotent i els sorolls m'envoltaven i em ferien cruelment i em sabia feble i el món també i es desfogava en mi, i el meu voltant era inhabitable i els ulls em sortien de les conques i a dins el cap tot era buit, un enorme espai buit en què podien ressonar i córrer totes les fresses del món i jo tenia por.

Vaig dar-li un anís i li vaig dir vine i la vaig dur per amples camins daurats i de pols blanca.

Pel camí li vaig collir flors i li'n vaig ensenyar els colors. Ella les va olorar i les va agafar calladament.

Les guardava en una mà i l'altra me la donava a mi sense desconfiança. El camí era llarg, llarg, suau el vespre d'estiu i càlid. Ella estava tranquil·la i les seves passes eren segures i petites. Caminava a poc a poc i ho mirava tot amb els ulls interrogants i molt oberts. De tant en tant s'acostava el ram a la cara i la hi submergia, la

treia després amb la mirada profundament endolcida. Caminava donant-me la mà, pel camí daurat que duïa lluny, enllà enllà. M'agafava i la seva mà era tan tèbia i acollidora, i tan menuda i manyaga que jo restava admirat de la fragilitat blanca de la meva nena. I, quan la tarda havia ja caigut mandrosament i començava a endevinar-se una brisa suau de captard, quan els colors començaven a esvaïr-se i confondre's estimant-se dolçament, ella va iniciar fluixet, fluixet, el remoreig que m'embruixava. I va començar a seguir-nos pel camí un lleugeríssim fil que surava i s'ondulava una mica empès pel vent, com el fràgil camí d'una papallona blanca. Lailà, liólerola, liòlailo, liolà. Pel camp es va escampar un silenci conscient de la delicada trencadissa del cant i les coses no es movien per mor de no fer sorolls estranys a l'íntima remor. I ella no s'adonava de res i seguia mirant-ho tot, era com absent, però interiorment contenta, i dels llavis brollava un primíssim doll melodiós.

El camí silenciós s'estirava i s'endevinava una flaire molt lleu que prometia gaudis molt més complets encara. I li vaig collir un clavell de pastor que es feia a la vora del camí i l'hi vaig posar al cabell. La terra s'estenia endormiscada ben plana i els colors eren ja apagats i molt a prop del blanc. Tot era una flaire de colors pàl·lids que s'estirava ran de terra en successives onades, com un mar on dormissin tots els pinzells del món.

Vàrem descobrir el riu majestuós i calmós que ens va guiar a la nit més acollidora. La casa ens esperava per mostrar-nos els recers més amagats i més silen-

ciosos. La penombra i el joc d'ombres que s'allargaven de la finestra estant van embolcallar la meva nena, que va adormir-se sense ni un mot, amb un somriure quiet a la seva cara perfumada que vaticinava pregons somnis i sospirs.

I li vaig deixar caure un petó en una galta vellutada i el seu somriure es va fer encara més suau.

I li vaig dur vestits i espardenyetes blanques, roses i blau cel. I el seu cos agraïa la flonjor d'uns teixits tous d'estiu i es feia més àgil i elàstic, tan tendre encara. Li vaig ensenyar els cirerers i les prunes i collíem fruites i el seu suc saborós refrescava la nostra boca assedegada. I li vaig dur un cistell i hi vaig posar flors i fruits que dormien en un jaç tovíssim. Ella els mirava amb els seus ulls desitjosos de comprendre-ho tot i els agafava amb la seva mà i els sospesava i els girava i després els conduïa mirant-los fixament a una boca roja que els acollia i els retirava ferits i ella se'ls mirava fixament i a poc a poc feia néixer de dins un ample somriure.

Collia dels arbres més fecunds rojos fruits sucosos i els posava en un cistellet i se n'anava al seu racó i allà els tastava tots. I després, quan ja n'estava amurada, els abocava al riu i marxava saltironant al seu racó màgic i collia pedretes i les resseguia i comptava i se les posava a la falda. Hi havia pedretes de colors i jo li buscava lluny les més estranyes que trobava i les hi duia segur de l'èxit que assolirien. Se les posava a la butxaca i se n'anava amb el seu pas silenciós al seu racó i se les mirava admirada i n'observava els colors. I, si li gradaven, les posava en una caixeta que treia quan

volia jugar. Es mirava cada dia les de la caixa com si fossin noves i no les hagués vistes ahir, abans-d'ahir, cada dia. I se les passava d'una mà a l'altra i, molta estona més tard, deixava d'interessar-s'hi, però continuava el joc i cantava. I el jardí suspenia de cop tota activitat i escoltava sorprès. Ella no s'adonava de res i dolçament cantava.

Li vaig dur també un mirall ben gros i ella s'hi mirava. Li posava flors als cabells i ella se n'anava corrent tan àgil que semblava que volés, i es mirallava. I si no li agradava, s'esbotxava el cap. I si les hi volia, somreia cofoia i es contemplava una estona llarga. De vegades venia a mi amb un ramet a les mans, m'agafava les meves i me l'hi posava. Jo sabia llavors que volia dur flors als cabells. I li'n posava al vestit i me la contemplava entendent i enyorós de visions passades. A voltes, l'asseia al peu d'un arbre i li omplia la falda de flors, i li vaig ensenyar a mirar com el riu se les enduia.

Ella es passava el dia a fora amb el cistell. Ara collia flors i se'n guarnia com una dolça nimfa primitiva; ara fruits o pedres i innocentment venia a mi i m'ho mostrava mirant fixament i somrient la meva cara.

Els vespres transcorrien a la casa plàcidament i li vaig ensenyar a fer galetes i li comprava llet, que el te no li agradava encara. Premsàvem flors i ni una remor, si no era la de l'aire, no destorbava la nostra tasca.

La tardor va arribar a poc a poc i les primeres gelsors van trobar-nos fent confitures daurades sense adonar-nos que el temps canviava i les fulles queien. I li vaig dur un jersei que es va posar per damunt del vestit massa gros per a ella, i uns mitjons gruixuts i unes sabates. I

a les tardes encara podia sortir a córrer a fora i s'enduia el cistellet i el tornava ple de pomes àcides i més tard de fullaraca. I matàvem els capvespres col·leccionant mil fulles seques diferents i les plantàvem a les parets i ara les flors premsades ja eren seques i les plantàvem també i tota la casa era com un enorme joc acollidor. Comptàvem també pedretes, ara sobre els coixins, i menjàvem galetes fetes per ella i anissos.

Vam fer foc a la llar i vam tapar tots els forats de la casa i vam aprendre a escoltar el silenci de l'hivern i de la pluja.

Feia fred i dormíem junts i el matí es despertava ben blanc i li vaig dur mitges gruixudes i una samarreta i botes d'aigua per a la pluja i la neu. I ens calçàvem guants i un abric i anàvem a buscar llenya amb els dits balbs i ella era tan tendra que no podia.

Anàvem tan abrigats que el seu cos era ara una flor tapada sota un gruix de llanes. I al vespre, quan anàvem a dormir, li espiava com un marrec la seva pell, que seguia tan dolça i rosada com a l'estiu més clar. I, si a mitjanit em despertava, que ho feia sempre, li resseguia encisat la seva tebior més flonja i li veia la pell vellutada i rosa i ella era tan sucosa i gustosa com els fruits que mossegava amb les dentetes blanques. I amb el dit li pessigol·lejava la línia semiobscura del seu cos, amagat sota la flassada. Li endevinava els membres amb el tacte i els hi acariciava i recordava cossos passats i badats a mi amb el més fervent desig de l'abraçada. I la seva calidesa emanava unes onades que m'emboiraven la ment i els records d'escenes i moments passats se'm repetien com una filmació una mica vella i gastada ja, i

esdevenien les coses antigues més i més confoses i barrejades, però no per això menys evocables i enyorades.

La casa va esdevenir cada dia més i més nostra. Al jardí hi vam plantar roses blanques i roges i maduixers. I ella treia els caragols de les maduixes i les posava al seu cistellet i hi jugava com si fossin pedretes rodones. Hi havia flors, moltes flors. Col·lia flors i les prem-sava. Col·lia flors i les olorava. Col·lia flors i en feia rams i les repartia per la casa. Col·liem flors i les hi posava als cabells i ella em mirava, sempre admirada.

Feia galetes i els donava formes diferents: rodones, allargades; i en feia de flors: quatre pètals, tres pètals, amb cua, sense cua, amb fulla i sense fulles... I cantava a poc a poc mentre pastava la farina espessa d'ou i de sucre i de llet. Enceníem el forn i n'hi posava contenta i després en menjàvem en el vespre més silenciosos. Bevia te i ella llet, i al vespre reposava cansat i s'amagava lentament i les hores no passaven, que s'obrien i es feien tan amples que dintre seu hi cabia tota l'eternitat.

De vegades passejàvem tots dos junts i jo li agafava la maneta. Era ella ara qui se'n desfeia per saltironar i agafar un clavell de pastor i posar-se'l al cabell i jo me la mirava embadalit i els seus cabells refulgents estenien a l'hora baixa una suavíssima claror.

Creixia a poc a poc amb flors als cabells. I de passeig a passeig trobava jo la seva mà una mica més gran, igualment tendra. I cada estiu que obria la boca, la maduixa li cabia millor.

Em sorprenia a mi mateix la maduresa de la seva innocent mirada que reflexionava per dins i aprenia sense expressar-ho enlloc més que pels seus ulls de mel.

Madurava per dins i per fora els cabells eren cada vegada més llargs i ondulats. I sempre flors.

Vam aprendre a teixir jerseis amples i ella ho feia sense dir res, laileolai.

Creixia, creixia, i de vegades, al més profund de la nit, el neguit venia sense fer soroll i se'm ficava a dins. Pensava més lluny, és més lluny. Ella dormia al meu costat. Se li insinuaven dues sines suaus i la pubertat començava a esborrar-li els trets més infantívols. El seu cos era amagatall preciós de promeses d'un dolç color. Esperava, pacient, durant el dia. Però a la nit entrava furtivament l'ànsia descalça i m'omplia. M'estrenyia fortament i jo esperava l'albada amb el crit nonat a punta de llengua. I la claror adormia de nou les pors estranyes i jo queia en el son més pregon. De vegades, el neguit venia en forma de somni i mil imatges rebullien en mi com en el mar més brau. I, de vegades, era la por la més cruel companya de les meves nits d'insomni i em sentia despullat i impotent enmig de la foscor més gran. I veia monstres que m'arrabassaven el que jo més estimava i veia una casa buida que s'aterrava i l'enorme aligot omnipotent que reia sarcàsticament i deia ho veus, ho veus. I l'angoixa més desesperant em despertava de nou i la matinada em retornava altra vegada la calma que recorria pausadament el dia.

Ella, mentrestant, dormia el son més somrient al meu costat.

Era una tarda d'estiu i tot dormia aclaparat per la calor. Caminava sol pel camí daurat i la llum minvava. L'ombra de la casa se'm feia cada vegada més gran i m'esperava altiva. Totes les coses s'havien abandonat

en el semison que imita el son veritable de la nit fresca. La calor atorollava el món i el marejava. Ara, però, davallaria ja el sol quan començaria a entrar a casa. El jardí, fortament abatut, no s'adonava de la meva presència i res no em saludà. Tot callava. Només el brunzit constant d'una abella acabava d'atabalar la tarda.

Ella jeia ran d'escala, sobre l'herba socarrimada. Els cabells, estesos com un llarg i ample ventall, duien flors abrusades i seques. Tot el seu cos prometedor era estès com una flor marcida. I no cantava.

Només el brunzir monòton em crispava l'oïda. Jo desitjava que s'enlairés com la ploma més àgil un cant dolç que m'arribés petit. I només una abella i la calor somorta que enfonsava totes les coses en un mareig pesat. I ni una ventada que despertés la meva nimfa petita, que estava tancada en una caixeta transparent i jo esperava, feia ja un llarguíssim temps silenciós, que s'obris i deixés sortir la veritable nimfa que tenia a dins. I a poc a poc ho feia.

Però ella no va fer res. Romania quieta i adormida i res no en feia cas, perquè tot romania adormit i quiet, amb la secreta esperança que el mareig desaparegués amb una rapidesa més gran que no pas anava passat el temps. Però ella —tot i que vaig tocar-la— no va fer res. No es va moure ni va sospirar. I la pesantor de la tarda havia sigut tan grossa, tant, que l'havia estirada al terra estèril. Ella callava, no cantava. Ella no es movia i els seus ulls miraven fixament més lluny, però ara sense intentar comprendre-ho. Ella —en girar la cara enlaire— seguia amb la mirada immòbil i amb el cos immòbil i amb la ment immòbil i jo l'acaronava i

li seguia la línia dels pòmuls i les parpelles, que, en estirar-les-hi una mica, s'havien clos en el son més durador. I jo l'acaronava i a poc a poc el sol anava fugint, que massa avergonyit estava, i a poc a poc les coses es retornaven. I s'adonaren llavors de la mort de la meva nena, però s'abandonaren de nou al mareig que encara les adormia i seguiren indiferents —potser només un xic tristes— al son de cada dia. I jo, tot sol, presentia l'arribada de l'horrible aligot que em cridaria ho veus, ho veus. I la meva nena-nimfa, amb la boca entreoberta, tenia la pell delicada i blana i jo li mullava la galta blanca i la besada als seus llavis plens fou llarga i salada.

Després, només el cansament més gran va començar a recórrer, ja per sempre, els meus membres.

Ella tenia una casa i em donava te i galetes i duia roses i flors al vestit massa ample per al seu cos esvelt i a la cabellera. I jo l'estimava les nits d'estiu, embriagat per un perfum intens que s'estenia a poc a poc com un fum blavós per la seva casa enrunada.

I el jardí era ample i clar i buit i la tarda melancòlica i les seves cames massa blanques i suaus. I teníem un jaç de coixins que ens acollia expectant i allà hi desbastia les pors que les altres nits em perseguien.

Ella tenia una casa i jo hi vaig anar i la casa era massa gran i buida i els coixins ja no hi eren. I era desmesuradament gran, enormes les seves cambres. Buides i fredes. I la calidesa que abans emanava era ara un rebuig vagament intuït. Del jardí no va emergir cap ve-

nus blanca i la casa havia mort. I el riu, persistent, sonava amb la somorta constància del plor d'un amant fracassat. I l'estança més alta havia abandonat a l'aire l'olor de les flors marcides i només quedava ara una lleu flaire d'amors passats. I les pintures que li regalaven els seus amants s'omplien d'esquerdes del terra estant i de pols, una pols, ara, massa freda i blanca.

La tebiesa de l'aire havia esdevingut una escalfor morta que queia pesadament sense l'enyor de la fluïdesa i agilitat passades. I no m'acollia ara, que m'ofegava. I estrenyia i estrenyia els seus lligams i la seva olor ara embafadora i apelagosa i no me'n podia desfer.

Mil senders se n'anaven de la casa i jo no sabia seguir-los.

El jardí havia perdut la calma i plorava calladament, per dins. I enyorava l'ordenadora i harmoniosa presència de la deessa de les flors. I el desordre, abans tan acollidor i conegut, em resultava ara mortificant i punxant i el riu, persistent, resseguia les corbes del seu llit amb l'ànsia malaltissa del bes d'un amant abandonat.

Tot em deia, tot, que jo era vençut, i m'esclafava el pes de les coses, que em queien i m'aclaparaven i em feien petit davant tanta omnipotència que se me l'havia emportat. Ella, de bon segur, caminaria ara per camins d'or i tebis amb un farcell a l'esquena i donaria la mà a una altra mà extasiada que rebria avui el seu favor tan quiet i callat. I desapareixeria a l'horitzó i la seva cabellera ondulada i llarga permetria els últims reflexos d'or i els últims reflexos de sang, o de violeta, o d'aigua.

Calmosament es destenyia de les coses un plor petit que em colgava i em carregava de plom el cor i em feia anhelar estranyes i llunyanes carícies.

M'era desesperadament necessari trobar-la. On fos, trobar-la.

Les ciutats

La ciutat dels rajols

Vaig arribar a la ciutat de rajols quan clarejava. Aquells vastíssims paisatges grocs només de tant en tant tacats de verd fosc —matolls ressecs— envoltaven de cop un rar amuntegament de rocs i rajols gastats. Des de dalt de la carena es veia una ciutat laberínticament clara, vella com els temps, com els deserts. Era rodona, amb un jeroglífic traçat de carrerons, i plena d'altres torrasses cúpules i palaus rectangulars. A l'esquerra s'aixecava un barranc de muntanyes terroses que semblaven voler-la protegir —no se sabia ben bé de què. La paret del barranc era foradada, plena de coves d'on començaven a sortir crits guturals i sinistres aus negres de lent batre d'ales. La ciutat, adormida als meus peus, semblava tenir flotant en l'aire un ancestral encanteri. Res no es veia, llevat de les tètriques ombres sobrevolant en cercle el cel groc del matí. Res no se sentia, llevat del

crit lúgubre de les rapaces. Ni un ble d'aire no movia la sorra. La ciutat, com en un somni fòssil, esperava.

Vaig baixar el pendent que em conduïa de dret a les altres portes d'entrada. La llinda era un gran bloc de terra cuita amb dibuixos i inscripcions mai no vistes. Dues estàtues d'ulls buits —un enorme gat-lleó i un ocell d'ales plegades— l'aguantaven amb el seu posat quiet i mut de segles. Un gran palau en ruïnes al darrere. Les cúpules eren mig ensorrades, la retallada murada exterior tenia forats enormes per on era fàcil d'entrar. Si tocava la paret s'engrunava als meus dits. Devia ser el cau de milers de serps.

Vaig passejar durant hores pels tortuosos viaranys plens de pedres caigudes, de fortificacions que en aclofar-se havien barrat el pas. Milions de sargantanes corrien pels rocs. L'embruix pesava sobre cada casa de sostre rodó caigut, sobre cada torrassa plena de nius d'aus fúnebres, sobre cada carrer tou i ple de runes. Jo mateix sentia com tot aquell silenci començava a aclaparar-me, com la calma plena de presagis d'abans del temporal s'ensenyoria de mi. Em deixava arrossegar, seguint d'esma qualsevol direcció.

De sobte una figura negra va travessar el carrer al capdamunt del qual jo estava. Vaig quedar immòbil de la sorpresa. Després vaig córrer al final del call i encara vaig tenir temps de veure una dona embolicada de cap a peus amb una roba negra fugint apressada vés a saber on. Vaig córrer cap a on havia desaparegut. Ella s'escapava lleugera, aguantant-se el sari amb una mà blanquíssima. Es girà un cop, em mirà amb uns enormes ulls negres, i tornà a caminar de pressa. Es va fon-

dre en un revolt. Quan hi vaig arribar només vaig veure runes, piles de runes d'algun minaret enfonsat que covava un veritable exèrcit de serpentes, fines i escapadisses com la figura que jo perseguia. Quan vaig posar un peu al damunt dels rajols desfets una munió de serps es va desvetllar i van començar a zigzaguejar veloçment. Vaig travessar el munt com vaig poder, apartant amb les grosses botes els menuts rèptils i procurant no moure ni un roc, segur cau de mil serpents més. Quan vaig ser a l'altre costat del mur vaig veure la dona al fons, guaitant-me des de sota una arcada. En adonar-se que l'havia vist va girar-se altre cop i, descalça com anava, va continuar lliscant silenciosament per la ciutat. Darrere l'arcada hi havia el que devia haver estat, en temps remots, un jardí. Ara era només sorra: voltes de rajols aterrats i plens de ratolins que fugien sense fer soroll cap a les esquerdes; caminois de lloses aixecades i cobertes de pols; antics pous plens de matolls secs i insectes... Al fons un magnífic palau de grans arcs de mitja punta, i finestres plenes de gelosies, reixes de fantàstics recargolaments, relleus brodats fins a la minuciositat amb motius vegetals i sanefes... Era un edifici grandíols, rectangular, ple d'esquerdes però malgrat tot sencer encara. Allà al fons, al portal rodó del palau, hi havia mig girada, mirant-me, la dama negra. M'esperava.

Vaig travessar l'enorme jardí ple de troncs i mates seques mirant només el negre forat per on acabava de desaparèixer la insinuant silueta que em guiava. Va ser llavors, amb la mirada fixa en la foscor de l'interior i recolzant-me en una columna, que em va pessigar l'escorpi a la mà. Va ser una fiblada terrible, d'un insecte terrible.

Vaig cridar i vaig veure l'escorpí, l'amenaçadora carcassa fosca i dura, abans de caure a terra, pres d'una gran son i d'un gran mal. Per sota les parpelles m'explotaven milers de llumetes irresistibles.

Em va semblar despertar-me amb un soroll estrany, suavíssim. Vaig obrir els ulls i no vaig veure res: «El verí t'ha tornat cec», vaig pensar. Però els ulls se'm van tornar a cloure immediatament i vaig continuar el son plàcidament.

Molt més tard hauria jurat sentir veus i remors de fulles, o d'ocells, o —no pot ser— d'aigua. No gosava, però, obrir els ulls, tanta era la por de tornar-ho a veure tot negre, la trista nit dels orbs. Vaig anar-me despertant lentament amb els ulls closos, i prenent consciència del que sentia. Hauria jurat que sí, que eren veus, llunyanes, i aigua corrent... Vaig obrir cautament un ull: fosc. El vaig tornar a tancar amb força. Finalment, amb decisió, vaig obrir-los tots dos: era negre, però hi havia una vaga resplendor vermellova en l'aire. Vaig respirar alleugerit: no, no era cec. Vaig moure lentament la mirada: la vermellor era cada cop més clara. Una torxa cremava en un racó de l'habitació de rajol cuit. Al sostre, just damunt meu la pedra mestra de la mitja esfera. Les parets tenien argolles com per lligar-hi bèsties. Pel meu costat, a terra, hi passava un canalet d'aigua, provinent d'alguna font d'alguna altra cambra, que creuava tota l'habitació rodona amb un so de cristall fi. Al lluny, un murmurí de veus —o era la font que sonava? Vaig ensopir-me altre cop enmig de la més agradable confusió mental.

Quan vaig tornar a despertar-me ja era clar. Tot i que l'habitació no tenia cap finestral hi entrava cla-

ror per les dues portes, una a cada extrem. Tota la mitja esfera que em capcobria estava plena d'una llum suau, sense ni un punt de més intensitat. Algú m'acariciava els cabells i em donà aigua en una gerreta platejada. Algú més cantava a l'altre cap de l'habitació una melodia estranyament agafallosa i sonsonera, i dansava amb un cos tan blanc i delicat, tan lentament movia els braços i malucs, sense aixecar mai els peus descalços de terra, que no semblava sinó una figura de fum. La torxa, però, era apagada.

Vaig incorporar-me i vaig quedar assegut de cara a la dansarina: a l'habitació hi havia, amb mi, tres noies. Una era la que ballava. En un racó, amb les cames plegades, hi seia la segona, amb dos ulls com dos escarabats, que tocava un instrument de corda estrany, salmodiant més que cantant aquella tonada màgica. La tercera figureta de cera, blanca com una flor, seia al meu costat. S'aixecà i, lentament, sense deixar de mirar-me, anà de recules fins al cap de la cambra on es vinclava la ballarina. En el seu caminar sigil·lós i provocatiu vaig reconèixer la misteriosa dama que m'havia dut allà, al somni, a la mort. També ella va començar a ondular els braços plens de braçalets dringaires, i a contornejar les línies suaus del seu cos flexible. L'altra, asseguda, treia màgics sons, mig metàl·lics mig de vent, del seu instrument, i sense dir res —si més no res que jo reconegués com a alguna llengua del món— balbucejava tan embriagadors sons que jo no podia fer més que mirar i escoltar, i escoltar i mirar-les.

Anaven cobertes de pedres precioses blaves i vermelles, enormes àgates als cabells negríssims i brillants

enlluernadors als foradets de les palpitants aletes quasi transparents del nas; grossíssims braçalets de plata massissa incrustats de safirs i maragdes omplien els seus canells i els turmells, i els braços i els genolls i els colls nacrats. Uns pits dolcíssims s'entreveïen per les riques sedes que les cobrien.

Lentament s'acostaren a mi, sense fer ni un soroll i sense deixar de mirar-me ni un sol instant, movent braços i malucs en un moviment cada cop més excitant, i els peus, que les conduïen com si no es moguessin mai d'on eren. Els seus ulls d'atzabeja em fitaven profunds i, a mesura que s'acostaven, més i més incitadorament, semblaven penetrar fins als més amagats desitjos, fins al més íntim, al més pregon, a les entranyes, fins a fer-me perdre l'alè. El balanceig dels malucs esdevenia cada cop més voluptuós, i les seves mans començaren a tocar-me i a fer-me estremir de plaer. Vingué també la cantaire de veu llunyana, i mentre ens abocàvem al joc sentia encara, com si no la tinguéssim als meus braços, la seva suau cançó, i els seus perfums d'estranyes flors, i la remor imparable de l'aigua, la frescor insòlita d'aquella llum pal·lidíssima.

Jo no sé el temps que vaig passar allí dins, amb les figuretes de cera, de fum, de neu. De tant en tant menjàvem fruites que havien dut, i em tornaven a submergir en el més plaent estany d'aigües clares i turbulentes alhora. Si em diguessin que foren dies, setmanes o mesos tot em seria igual, perquè allà res no era temps, no existia mesura. Ni l'aigua no acabava mai de passar, ni la interminable salmòdia no s'esvania en el racó, ni els jocs s'exhaurien, ni les carícies, ni les aromes pene-

trants. Potser van ser només tres dies. Potser van ser tres anys. El cert és que periòdicament —i no sabia pas dir quantes vegades succeí— una de les tres fetilleres s'aixecava sense soroll ni vent i encenia una torxa: era de nit, i les ombres rogenques vetllaven el nostre son i el nostre sovintejat despertar ple de carícies. De tant en tant alguna d'elles —no sabia dir quina, tan enganyosament diferents eren— arribava, sense haver mai acabat de desaparèixer del tot, amb fruits frescos collits no se sabia on. Quants dies, quantes nits, quanta successió de no-res o de tot... era igual. Tot era igual i terriblement diferent —com elles tres mateixes, adés bessones, adés tan diverses, que els ulls no sabien on quedar-se.

Es va oblidar tot: no existia desert, ni ciutat, ni camins ni serps. Existia allà i tota la resta era un gran buit. Jo era un gran buit. El buit que m'havia pres. El buit de la ciutat, el màgic parany, l'etern cap de viatge. Defora, els ocellots devien continuar al seu sinistre vol.

No sé el temps que vaig estar-hi, ni puc saber el que em quedava abans de tornar-me aigua, part viva de l'inacabable reguerol, dissolt en elles, presoner d'elles i d'aquella cambra per a tota l'existència del desert, de totes les coses.

La ciutat silent, però, continuava la seva lenta tasca d'enrunament. Les esquerdes no paraven d'obrir-se, els rocs s'engrunaven cada dia una mica més. Si hagués existit el soroll hauria pogut sentir entre torxa i torxa com es desplomava pregonament cansat tot un edifici. El cop, però, era esmorteït per aquella gruixudíssima capa de pols i sorra i encantament. El munt de runes quedava cobert durant uns minuts per un gruix de pols

espessa que anava tapant i ofegant qualsevol intent de moviment, llevat que fos el de la destrucció.

I així un dia, entortolligat de braços i cabells i cames i cançons, vaig olorar el minúscul soroll del perill. Un brillant raig de llum entrava per una de les parets cegues de l'habitació. El punt lluminós esdevingué fil i cresqué ràpidament. Les meves dolces companyes dormien, i en despertar-les se'm van arrapar de nou, melososes. Jo no sabia ja parlar, i només era capaç d'articular uns sons suavíssims que en res no indicaven el perill que es congriava. L'embafadora olor em torbava de nou els sentits i alguna mà em cercava ja. La brillantor va estendre's paret amunt, per la volta, i mentre els nostres fluixíssims gemecs melodiaven l'aire va començar a caure un polsim d'or. Les seves cabelleres de pedreria s'omplien de volves d'arena blanca, però a elles res no els importava. Em miraven, em miraven i els seus ulls no em deixaven fugir. Els primers totxos caigueren sobre el terra, i els dits d'elles em trenaven camins que no em deixaven fugir. No em deixaven fugir amb els seus ulls d'aigua, els seus braços-teranyina, les seves olors pertorbadores, asfixiants, els seus cossos àvids i tendríssims. No em deixaven fugir mentre la muralla anava caient esmicolada, el jardí enfonsava en les entranyes del desert les lloses dels antics camins reials, les cambres del palau s'esbocinaven i s'empassaven els sostres, les parets tremolaven i tot davallava a l'abisme més profund. No em deixaven fugir, i em va caldre desfer-me brutalment d'elles, del seus braços marmoris, i tancar els ulls i les orelles als cants i aromes i escapar-me entre els solcs pregons que la terra obria, engolint lloses i pedres. Sal-

tant per damunt d'esquerdes que ensenyaven el ventre de la terra, corrent com foll sense mirar endarrere, protegint-me amb les mans dels totxos que es precipitaven damunt meu, corrent, corrent, corrent... En ser a la porta vaig girar-me un moment encara, just el temps de veure baixar en una pesada caiguda totes les parets, totes les cúpules, les torrasses senyorívoles, deixant al damunt un gran bolet de pols groga, que al seu torn anà caient, reposant, a poc a poc, sobre cada remota pedra.

I en ser de nou a dalt de la carena vaig aturar-me. Vaig contemplar altre cop la ciutat de rajols als meus peus, ple d'enyorança. La pols ho cobria tot, i la immobilitat era altra vegada absoluta. Un amenaçador aire de calma, de fetill, surava per la conca on jeia la ciutat.